

Ymist um Hemsoyingar

Í Sosialinum tann 9. mai stendur langt ummæli av skaldsøguni Hemsoyingum eftir Strindberg, sum varð givin út á føroyskum fyrri stuttum. Í fyrsta heftini av greinini víðger ummælarin, Jógván Isaksen, liv og yrking Strindbergs, serliga Hemsoyingar. Tað sum har stendur er væl skrivað og stórt sæð beint. (Tó var Mæster Olof ikki «tað fyrsta Strindberg» legði úr hondum», og Fröken Julie varð skrivað 1888, ikki 1881).

Seinna heftin av ummælinum er eitt heldur hardtønt álöp á tann føroyska umsetaran Eyðun Winther, sum verður skuldsettur fyrri at hava sensurerað tekstin hjá Strindberg. Jógván Isaksen skrivur m. a. «Júst driftsparturin — serstakliga skuldur sum kynsdrift — er ikki við í hesi týðing» — «Allar seksuella ábendingar eru sensureraðar burtur». Ummælarin hevur áskoðanina, at «skaldsøgan (á føroyskum) er ein heilt onnur enn tann Strindberg skrivaði á svenskum». Niðurstøðan verður so, «at Eyðun Winther við hesari týðing hevur kripað skaldsøguna» og «at nevna hesa útgávu «Hemsoyingar» eftir August Strindberg er falskt vorumerki».

Í eini rættleiðing (í Sosialinum 16. mai) til áðurnevnda ummæli hevur Eyðun

Winther greitt frá, hvi teir «grovu» partarnir ikki eru við í tann føroyska útgávu: teir eru strikaðir burtur longu í handritinum hjá Strindberg og eru sostatt heldur ikki við í frumútgávu.

Hvør er so tann upprunligi, «sanni» teksturin til Hemsoyingar — «tann Strindberg skrivaði á svenskum»? Ein stutt frágreiðing vil visa, hvussu flekjutur spurningurin er. Strindberg skrivaði Hemsoyingar eftir fyra ár í sjálvvaldari útleig í einum sera uppøstum tíðarskeiði av livi sínum. Hjúnalag hansara var um at uppløyst, figgjarviður-skifti hansara vóru sera vánalig, brøvin til Sverri avdúka eina nærum sjúkliga drift at arga og skelka. Men tá ið hann nevni skergarðs-skaldsøguna hann er í holt við, skrivur hann m. a.: «Yður av svenskum landsløgum, bóndum, prestum... Vákur lutir, ljótir lutir, syrgiligr tilburðir, lystigir... tó skuldi borið til at prenta allar. Og um okkurt skuldi vera ov sterkt, so kann ritstjórin strika ella gera veikari».

Tá ið forlagið (Alberg Bonnier) fekk handritið av Hemsoyingum, var tað eyðsæð, at broytingar vóru neyðugar áður enn bókin kundi prentast. Strindberg skrivaði altíð ógvuliga skjótt, og honum dámdi lítið at rætta

og broyta aftan. Í handritinum av Hemsoyingum vóru tí ikki fáar villur: orð vóru lopin um, nøvn samsvaraðu ikki o. s. fr. Hetta áttu so forlagsmennir at bota um. Harumframt strikaðu teir ósemilg orð og nakrar grovar natúralistiskar lýsingar, sum teir hildu vóru ov sterkar. Hóast Strindberg hevði roknað við hesum sensuri, gjørdist hann illur. Tó læt hann sær eftirlíka, og so leingi Strindberg livdi vórðu hesir partar ikki prentaðir í bók.

Eftir deyði Strindbergs stílaði John Landquist fyrri eina heildarútgávu í 55 bindum (1912–1919). Í hesari útgávu er ymist sum var lisið skeið í handritinum av Hemsoyingum rættað, og tey brot sum vóru strikað í fyrstuútgávu eru prentað millum viðmerkingarnar aftast. Hetta er so vordíð tann klassiska svenska útgávan, vanliga prentað uttan viðmerkingarnar. Ikki fyrr enn nú í seinastu tíð er hesi brot aftur innførd í tekstin í eini útgávu, sum forlagið Aldus hevur stílað fyrri. Tað er ógjørligt at vita, um hesin teksturin er akkurat soleiðis sum Strindberg ynskti hann skuldi vera. Ein partur av tí handriti, sum bókin skuldi prentast eftir, er horvið. Rættlesrarókin er full av broytingum og rættingum,

bæði av Strindbergs hond og av øðrum hondum. Haraftrat er ein hópur av papirslepum, har Strindberg hevur skrivað ymist, sum kann vera ætlað sum broytingar, viðmerkingar ella uppskyoyti. Ti er ein álítandi visindalig útgáva av Hemsoyingum enn ikki til.

Viðvíkjandi teimum umtalaðu brotum kann man so spyrja, hvat týðning tað hevur fyrri skaldsøguna, sum heild, at tey ikki eru við. Sum bókmentligt listaverk hevur skaldsøgan ikki mist nakað av virði, og sum sann natúralistisk lýsing heldur ikki. Persónliga vildi eg sagt: tvørturímóti. T. d. lýsingin av prestinum er eftir minum tykki betri, t. e. sannari í tí styttri útgávu. Grovur er hann, og bannar ger hann, men hann er eisini samstundis ein goður hirði fyrri skergarðsfólkunum, og hann er vordin meira heilskaður eftir at nakrar lýsingar eru strikaðar. Hetta týðir tó ikki at «driftsparturin...» er ikki við» og at «allar seksuella ábendingar eru sensureraðar burtur». Tann sum heldur tað, dugir illa at lesa innani. Tak t. d. s. 51 og fylgjandi, har Carlsson og Norman kappstríðast um ldu, og har endin verður, at Carlsson og gentan fylgjast út í markina — ella endan av sama kapitli, har júst kynsdriftin er ein týðandi partur í ungdomsins

dansi og spæli. Kynsdriftin verður, óbeinleiðis, eisini Carlssoni til fals. Hann verður — nú giftur við madam Flod — hugtakin av tænstugentuni Claru og fer eftir henni, tá ið hon er í fjösum at mjólka. Í eini stak sterkari lýsing fylgja vit konuni á hennara leið eftir friggjaraparinum. «Tvey þor av skóm, eitt minni og eitt størri, høvdu sett spor í kavan... og spori lógu eftir jörðini sum ein stabbaketa, ið hon var bundin fast til, og sum nú varð drigin fram úr einum ósjónligum stað inni í tippinum...» (s. 143–144). Ella tak ta týðuligu ábendingina, tá ið madam Flod tosar við Carlsson um giftarmál: «so gomul eri eg nú heldur ikki, og tað vil eg siga Carlssoni undir fyra eygum, at... eg kann sannliga vera eins goð og ein onnur teys, nær ið tað skuldi borist á» (s. 90).

«Í anda náttúralismunar lýsir Strindberg menniskjurnar sum údrátt av ættarbregði og umhvøvi og tilveruna sum ein bardaga har driftir og sjálvsøkni eru týðingarmestu kreftirnar» stendur á bakpermuni av føroysku útgávu av Hemsoyingum. Ja, soleiðis hava vit skilt skaldsøguna í Sverri — uttan at lesa tey «sensureraðu» brotini —, og soleiðis man hon eisini verða uppfat-

að av flestum føroyingum. Tað var stuttligt og spennandi at lesa skaldsøguna á føroyskum. Eg haldi tað er undrunarvert, hvussu væl tað hevur eydnast Eyðun Winther at týða Strindbergs livandi men ofta torskilda tekst. Og so vitt eg dugi at meta, hevur hann eisini verið sera heppin við orðavali og stili. Langt frá at vera ein «kripaður Strindberg» er Hemsoyingar á føroyskum ein frálík skaldsøga, sum eg sum svii vil ynskja, at hvør føroyingur fer at lesa.

Keypmannahavn í mai 1981
Björn Hagström

**Leiga
ella
keyp
SAM**

**forskallings-
skipan**

Faroeseam

tf. 14917

Kambsdalur eitt lögíð og vánaligt kompromis

Tá málið um handilsskúlan var aktuelt, umhugsaðu rúnavíksskingar og áðir at fáa hann út hagar, men eftir at hava tosað við fuglfirðingar var avgjört ikki at seta ynski fram um at fáa hann út hendavegin orsakað av, at teir har inni gingu so heitt inn fyrri at fáa hann har og søgdu, at vit risikeraðu at missa hann, um báðir partar kravdu hann. Men nú tá ið Rúnavíkin setir ynskið fram um at fáa studentaskúlan, ja to tykist tað, sum at fuglfirðingar koma at stinga okkum í ryggin og vilja fyrri alt í verðini fáa hann á Kambsdali. («Ger skálkinum gott...»). Men tað er alt í lagi við tí — stóðan er nevniliga tann, at enn er ikki avgjört at handilsskúlin skal liggja á Kambsdali — tað hevur bert verið upp á tal — so enn kunnu rúnavíksskingar og áðir góðir menn krevja hann, út á Skálafjörðin ella aðra staðni, og við hesum fella øll argumentini burtur fyrri at leggja studentaskúlan har inni, tí handilsskúlin skal koma har.

Eilíf Samuelsen sigur í samrøðu við Dagblaðið: «Sjálvur haldi eg bestu loysnina vera at leggja

skúlan í Kambsdali. At leggja skúlan aðra staðni kemur at spjaða skúlarnar ov mikið, og Kambsdalur er eisini tað mesta rationella staðið. Har veður lættast at fáa tær lærarar kreftrir, ið krevjast, og eisini geografiskt kemur skúlin at liggja best fyrri í Kambsdali. Har verða eisini áðir skúlar bygdar, og sostatt verður møguleiki fyrri goðum samarbeiði, og møguleiki fyrri at útbýggja skúlan — møguleiga við einari fiskivinnuútbúgvinn. Eisini vænti eg, at hetta verður biligasta loysnin í longdini».

Hvussu veit Eilíf Samuelsen, at tað verður lættast at fáa lærarakreftrir á Kambsdali, tá eingin lærari býr í Kambsdali, og ongin samtykt fyriliggur um at leggja nakrar skúla júst har? Tað geografiska hava vit tosa um fyrr í hesi grein, men hvi kann ein fiskivinnuútbúgvinn ikki setast á stovn í Rúnavík? Tað er nokk av bygglendi og hvat við tí praktiska — og harvið pedagogiska — viðvikur, os tekur tað bert fimm minuttir at spáka sær frá skúlanum inn á Lynfrost, har tú finnur aldurs fiskar í ymiskum stovum

og skapilsrum.

Um útbúgvinn bert skal vera á Kambsdali, verður tað bert turr teori, og møguleiga eisini at kanna onkra makkapirru úr eini tjørn í Kambsdali og ein einslignan all úr Varmakeldu, so kann tað neyvan kallast nokur fiskivinnuútbúgvinn. Skúlu næmingarnir koyra við bili ella bussi, til nærmasta flakavirkid hvern dag, so verður hetta ikki biligasta loysn í longdini.

Ítróttarhøllin/ lokalar-/privatar interessur:

Mangur gjørdist bilsin, nú ítróttarhøllin á Kambsdali knappliga fekk so ógvusligan hast, og varð útboðin aðrenn nakar vardi av tí. Leirvikar og Gotu kommunu søgdu her fyrri, at tær figgjarliga illa vóru forar fyrri at fara undir hana. Tað frættist, at Fuglafjarðar Kommuna hevur verið sera lagalig við áðurnevndu kommunu hvat figging av høllini viðvikur, og er tað orsök til at hon longu bleiv útboðin. Men hvi blivu fuglfirðingar nú knappliga so large við gøtumenn og leirviksskingar?

Tá hugsao verður um, at fuglfirðingar mistu bæði sambandsmannin og tjóðveldismannin til seinasta val, so kann ein spyrja hvi Fuglafjarðir stendur so sterkur í stríðinum um studentaskúlan, hóast eitt ótal av skrivum eru lögð fyrri mynduleikarnar, og sum benda á hin møguleikan. Kanska er forklaringin at finna í fylgjandi: skúlamálaráðharrin — valdur fyrri suðurstreym — er ættaður og uppvaksin í Fuglafirði, fyrsti kandidatúr hjá tjóðveldismanninum í Fuglafirði er limur í Landsskúlaráðnum og ein meningsfelagi hansara er formaður í bygdarráðnum, og teir hava jú boðið sær til at gjalda størsta partin av ítróttarhøllini í fyrstu syftu, so hon kann brúkast sum trumfur fyrri at byggja studentaskúlan á Kambsdali.

Skúlamálaráðharrin tók eisini so hart til orðanna, at hann einaferð segði nakað sum at: yvir sitt lik skuldi studentaskúlin ikki leggjast í Rúnavík. Henda útsøgnin, tann ullinta stóðan og tann undarliga gongdin, sum málið hevði fingið, vakti stóra misnøgd millum sambandsmenn á Skálafjörð-

inum. Tað er heldur ikki gott at vita, hvat suðurstreymoyingar halda um teirra umdømisvalda tingmann, sum tekur so rívan til orðanna um eitt mál, su er uttanfyri teirra valdømi. Kreftr innan sambandsflokkun vildu hava at vita, um allur flokkurin stóð aftanfyri, og tí endaði alt í einum fundi, har spurt varð um sambandsflokkurin var farin at bakka tjóðveldisflokkin upp inni í Fuglafirði. Eftir hvat sigst fekk skúlamálaráðharrin ein rykkjara á hesum fundi.

Seinasti trumfurin

Á fundinum í landsstýrinum, har avgerðin skuldi takast um hvar skúlin skuldi liggja, var nærum greitt, at meiriluti var fyrri at leggja hann í Rúnavík, men sum ein seinasta trumf kom Eilíf Samuelsen við tí, at eingin heimild var í landsstýrinum fyrri at seta sjálvstøðugan skúla á stovn, og harvið bleiv málið tikið av skránni.

Um viljin var til staðar fyrri at loysa málið, so kundi ein deild undir Føroya Studentaskúla í Hoydølum verið sett á

stovn í Eysturoynni — tað er jú klárt at flyta inn í Rúnavíkar skúla.

Út frá øllum hesum kann sigast, at tað bert eru lokalar og privatar interessur sum gera seg galdandi innan studentaskúlamálið og við hesum stendur ella fellur tað. Allar tær einføldu grundgevingarnar, sum tann vanligi borgarin kann skilja, verða settar til síðis til frama fyrri privatum áhugamálum. Við meir og minni lögligum snildum — og røttum brúki av pressuni, sum kann reingja veruleikan yvir fyrri tí meininga manninum — verður málið stýrt framá av teimum, sum hava valdið, men málið er til egnan fyrirmin. Møguleiga er tað júst hetta, sum er tann størsti politiski kunstin, men tað finnst eitt mark hvussu viðgongdur ein kann loyva sær at vera, aðrenn ein gerst illa sæddur í veljarans eygum.

Jóhannes Steingrund

P. S. Hvussu skilir tú útsøgnina: «Eg eri fyrri at decentralisera skúlan, men ikki spjaða hann». Merkir «decentralisera» ikki at spjaða?